

NORRTÄLJE
MUSEER

År 1719: Norrtälje brann

Lärohandledning för Skapande skola-projekt för årskurs 3
i Norrtälje kommun höstterminen 2019

Bakgrund

I år, 2019, är det precis 300 år sedan Roslagen och större delen av ostkusten drabbades av de så kallade rysshärjningarna.

År 1719 var Sverige indraget i slutskedet av det mångåriga stora nordiska kriget. I november året innan dödades den svenske kungen Karl XII och i ett försök att få Sverige på knä skickade den ryske tsaren Peter den store tiotusentals soldater för att plundra och bränna längs den svenska kusten. Hus, gårdar, byar och städer ödelades av eld och människor flydde sina hem under de mest dramatiska veckorna i bygdens historia.

Den 19 augusti 1719 drabbades Norrtälje stad av härjningarna. Staden bestod vid den tidpunkten av ca 200 hus, och befolkningen uppgick till ca 600 personer. Under några få timmar brändes samtliga byggnader utom två ner. (Prästgården och borrhvarnen, men de finns inte kvar idag.) Det Norrtälje som vi ser idag har alltså kommit till efter år 1719.

Att gestalta historia med hjälp av drama

Tanken bakom Skapande skola-projektet *År 1719: Norrtälje brann* är att ge eleverna en fördjupad insikt i ett centralt historiskt skeende i Norrtäljes historia. Genom den dramatiska gestaltningen bjuds de in att ta del av illusionen att de själva upplever skeendet, eller träffar någon som har gjort det. På så sätt skapas sinnesintryck och minnen på ett mer kroppsligt, konkret sätt än vid ett mer distanserat läsande.

Det finns även rent visuella fördelar- att möta en livs levande karolinersoldat är förmodligen det bästa sättet att få veta hur en sådan såg ut.

Projektet går att knyta an till läroplanens kursplan för historia för åk 1-3:

”Undervisningen ska stimulera elevernas nyfikenhet på historia och bidra till att de utvecklar kunskaper om hur vi kan veta något om det förflutna genom historiskt källmaterial och möten med platser och människors berättelser. Eleverna ska genom undervisningen även ges förutsättningar att utveckla förmågan att ställa frågor till och värdera källor som ligger till grund för historisk kunskap. Undervisningen ska vidare bidra till att eleverna utvecklar förståelse för att varje tids människor måste bedömas utifrån sin samtids villkor och värderingar.”(...)

” Undervisningen i de samhällsorienterande ämnena ska behandla följande centrala innehåll” (...)Hemortens historia. Vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om barns, kvinnors och mäns levnadsvillkor under olika perioder”.

Förslag på frågor och teman att arbeta vidare med

- Barns rättigheter förr och nu. Varför var de tvungna att arbeta förr och inte idag? Hur var det att vara barn på 1700-talet jämfört med idag?
- Elden. Den var både nödvändig och livsfarlig. Vad hade man i stället för elektricitet? Fanns det någon brandkår? Hur släckte man eld?
- Hur är det att uppleva anfall och krig? Det händer inte i Sverige nu för tiden, men i andra länder. Vad skulle man göra om det hände här?
- Varför var det vanliga människors hus som brändes ner, de hade ju inte gjort något? Varför blev de brickor i ett storpolitiskt spel?
- Historiska källor. Hur kan vi veta vad som hände i Norrtälje på 1700-talet, det fanns ju inga kameror, mobiler, internet eller film? Hur gör historiker för att skaffa sig kunskap? Vad är en källa, och hur värderar man olika källor?
- Staden förr och nu. Hur såg det ut i en stad på 1700-talet? Fanns det vägar, gatlykter, trottoarer? Var slängde man soporna? Fanns det toaletter?

Källor och lästips:

Gunnar Lind, *Brända hemman*

Anna Guttorp och Jakob Jakobsson, *Onsdagen den 19 augusti 1719*

Dagen då ryssarna brände ner Norrtälje Ögonvittnen berättar

Englund, Peter *Ofredsår. Om den svenska stormakten och en man i dess mitt*

Ullman, Magnus *Rysshärjningarna på ostkusten 1719*

Kontaktuppgifter: Emilia Ekeblad, museiintendent
0176 71333

emilia.ekeblad@norrtaelje.se

kultur.norrtaelje.se